

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבועי

פרשת פינחס, תש"ע
מספר 868

מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

קרבן התמיד וההתמדה בעבודת ה'

הפסוקים הידועים ביותר בפרשתנו הם אלה הנאמרים בכל יום בתפילת השחר ונקראים בתורה בכל ראש חודש (למעט ראש חודש שחל בשבת) (כח:ג-ד):

וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאֵשֶׁה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִים שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תְּמִיד. אֵת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְפָּיִם.

יתרה מזו, קרבן התמיד נזכר בפרשתנו 17 פעמים. בכל יום שבו מקריבים מוספים מדגישה התורה שהם יוקרבו עם התמיד: "עֹלֹת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ עַל עֹלֹת הַתְּמִיד וְנִסְכָּהּ", ובראש חודש – "עַל-עֹלֹת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ" (כח:כד), וכן בכל המועדים.

והנה, בכל שנה סמוכה פרשת פינחס לי"ז בתמוז, שבו אנו מציינים, זוכרים ומזכירים אחדים מהאירועים הכואבים בתולדות עמנו, ואחד מהם הוא ביטול קרבן התמיד (תענית ד, ו):

חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב: בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות ובוטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל.

כדי לרדת לעומק משמעות האסון של ביטול התמיד, נשים לב לצורך ולדרישה להתמדה בעבודת ה'. עיקרון זה, הגלום במילת המפתח "תמיד", מופיע כהנחיה על כל כלי המשכן שבהם נעשית עבודת המשכן: שני המזבחות, השולחן והמנורה ושני הפריטים המיוחדים שבבגדי הכהן הגדול שבמהותם אינם נראים כבגדים, ועיקר עשייתם מאבנים טובות ומזהב - החושן והציץ:

א. מזבח העולה מופיע בפרשתנו כדלעיל. אך עוד קודם לכן בפרשת "תצוה" (שמ' כט:לח), נכתב עניין קרבן הציבור, הראשון והראשוני, הקרוי כידוע קרבן התמיד: "וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל-הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תְּמִיד".

ב. בהמשך (כט:מב): "עֹלֹת תְּמִיד לְדַרְתֵּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד".

ג. הפסוק הראשון בפרשת "תצוה", העוסק בהעלאת הנרות במנורה, מסתיים במילה 'תמיד': "לְהַעֲלֹת נֵר תְּמִיד" (שמ' כז:כ).

ד. בסוף הפסוק הראשון של המפטיר בפרשת "תצוה" העוסק בקטורת מופיעה המילה 'תמיד': "קִטְרֹת תְּמִיד לְפָנַי ה' לְדַרְתֵּיכֶם" (שמ' ל:ח).

ה. על החושן נאמר בפרשת "תצוה" (כח:כט-ל):

וְנָשָׂא אֶהְרֹן אֶת שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל לְבוֹ בָּבֹאוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ לְזַכֶּרֶן לְפָנַי ה' תְּמִיד... וְנָשָׂא אֶהְרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לְבוֹ לְפָנַי ה' תְּמִיד.

ו. כיוצא בזה על הציץ: "והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה'" (כח:לח).

ז. התמידות הנוגעת לעבודת ה' על גבי השולחן מופיעה בפרשת "תרומה": "וְנִתְּתָה עַל-הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תְּמִיד" (כה:ל). אגב, זאת הפעם הראשונה שבה מופיעה המילה תמיד בתורה.

ח. מעניין שבכל התורה מופיעה המילה "תמיד" 35 פעם, מהן 34 בהקשר של המשכן (פעמיים 17!) 33 מהאזכורים קשורים בעבודת המשכן ופעם נוספת (הפעם ה-17 לפי הסדר בתורה) מופיעה בהקשר של הענן שעל המשכן: כִּן יִהְיֶה תְּמִיד הָעֶנָן יִכְסֶּנּוּ וּמֵרָאָה אֵשׁ לְיִלָּה (במ' ט:טז). רק הפעם האחרונה בתורה מוסבת לארץ: אֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֶל-הַיַּד דִּרַשׁ אֹתָהּ תְּמִיד עֵינַי ה' אֶל-הַיַּד בָּהּ מֵרְשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה (דב' יא:יב).

ט. מילת המפתח "תמיד" אינה מופיעה בקשר לכיור, אך עקרון ההתמדה מופיע בביטוי "חק-עולם" (ל: כא).

המשמעויות של ההדגשה והחזרה על מילת המפתח "תמיד" הן ברורות: (א) רציפות של עשייה; (ב) שימור העשוי; (ג) תוצאה של התמדה פעילה זו – דבקות בה, בבחינת "שנית ה' לנגדי תמיד".

על המשקל וההיקף של עקרון ההתמדה מעיד הקטע שלהלן המובא בהקדמתו המרתקת של ר' יעקב בר שלמה אבן חביב לחיבורו הידוע "עין יעקב". על מאמר ר' שמעון הצדיק בפרק ראשון מפרקי אבות, שגם הוא נקרא בשבת של פרשת פינחס, אומר ר' יעקב: "על שלושה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים", ובו מציין המחבר כי "על העבודה" פירושו עבודת הקרבנות בלבד:

מאמר מצאתי כתוב בשם המדרש ובקשתיהו ולא מצאתיהו בכל שיאת סדרי (היינו בכל התלמוד) וזה נסחו: בן זומא אומר מצינו פסוק 'כולל' יותר והוא "שמע ישראל" וגו'. בן ננס אומר מצינו פסוק כולל יותר והוא "ואהבת לרעך כמוך". שמעון בן פזי אומר מצינו פסוק כולל יותר והוא "אֶת-הַפֶּבֶשׁ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּפֶקֶר" וגו' (שמ' כט: לט). עמד ר' פלוני (?) על רגליו ואמר הלכה (!) כבן פזי דכתיב ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן וגו'.

המשמעות של מאמר זה היא ששני הביטויים השגורים מאוד בפנינו, שהם כה יסודיים בתודעתנו – צמד הפסוקים "שמע ישראל... ואהבת את ה' אלקיך", והפסוק "ואהבת לרעך כמוך" – עדיין כוללים¹ פחות מן הפסוק העוסק בקרבן התמיד.

כוונת ר' שמעון בן פזי, אחר ששמע את דעות בן זומא ובן ננס, היא שיש חשיבות לקביעות בעבודת ה' אפילו יותר מהעיקרון הנעלה של ייחוד הא-ל, אחדותו וקבלת אדנותו העילאית כיסוד ובסיס לכל המצוות. יש גם עדיפות למצוות שבמעשים שגרתיים הנעשים בהתמדה על פני הרגשות הנעלים, אפילו על ערכי אהבת הא-ל ואהבת האדם שנברא בצלם. עבודת התמיד עולה על כולנה.

עיקרון זה נכנס במודע מלא או חלקי בתודעה הלאומית-היסטורית של עמנו. י"ז בתמוז הוא ראשית ימי בין המצרים המסתיימים ביום האבל הלאומי העיקרי שלנו – תשעה באב. האחרון אינו היום שבו נכבשנו על ידי אויבינו ואיבדנו את עצמאותנו וחירותנו, או היום שבו נוצחנו סופית על ידי מחריבינו כאשר דמנו נשפך כמים. יום זה אף אינו היום שבו החלה גלותנו ואיבדנו את ארץ מולדתנו. יום האבל הלאומי העיקרי שלנו הוא תשעה באב, שבו החלה שרפת בתי מקדשנו, הראשון והשני, כששפך ה' את חמתו עליהם. אנו מבכים את שרפת העצים וחורבן האבנים כיוון שבזה נקטעו כל עבודות ה' ואבד לנו הקשר המעשי הרצוף עם הקב"ה – הקשר שהתקיים בעשיית עבודות המקדש ובראשן הקרבת קרבן התמיד. נותרנו עם קשר מילולי ומחשבתי בלבד, אך בזה לא די, כמובן, גם כי "אחרי המעשים נמשכים הלבבות" (ספר החינוך).

יהי רצון שנזכה במהרה בימינו לחידוש עבודת ה' במקדש כהלכתו, ובראשן הקרבת התמיד. התנאי הוא שעלינו להיות ראויים לכך כיחידים וכציבור.

פרופ' עמיצור ברק
רעננה

¹ המושג התנאי "כולל" נרדף לביטוי המודרני "מקיף ומתמצת את רוח היהדות ועקרונותיה".